

PLIN021 Sémantická analýza v praxi

OP VK Mezi bohemistikou a informatikou
www.projekt-inova.cz

Zuzana Nevěřilová
xpopelk@fi.muni.cz

Centrum zpracování přirozeného jazyka, B203
Fakulta informatiky, Masarykova univerzita

5. listopadu 2012

Výběrová omezení

Sémantické role

Sémantické role a slovesa

Výběrová omezení (selectional restrictions)

slouží pro desambiguaci závislosti větných členů [Allen, 1995, kap. 10.1]

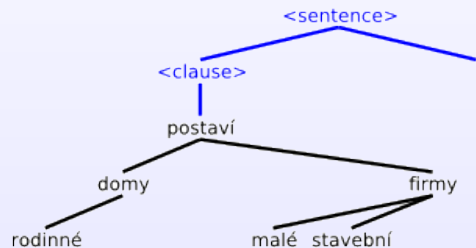
- Koupila jsem si pletenou čepici a šálu.
- Koupila jsem si nealkoholické pivo a křupky.

pletená šála – OK, nealkoholické křupky – NOT OK

Výběrová omezení (selectional restrictions)

slouží pro desambiguaci závislosti větných členů [Allen, 1995, kap. 10.1]

Rodinné domy postaví malé stavební firmy.

AGENT = rodinné
domy
THEME = malé
stavební firmy

AGENT = malé
stavební firmy
THEME = rodinné
domy

(AGENT postavit PERSON | INSTITUTION)
(THEME postavit BUILDING)

PLIN021 Sémantická analýza v praxi

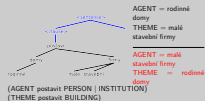
└─ Výběrová omezení

└─ Výběrová omezení (selectional restrictions)

Výběrová omezení (selectional restrictions)

slouží pro desambiguaci závislosti větných členů [Allen, 1995, kap. 10.1]

Rodinní domy postaví malé stavební firmy.

Obrázek je ze syntaktického analyzátoru SET

Sémantické role (semantic role, thematic relation, theta-role, deep case)

(AGENT postavit PERSON | INSTITUTION)
(THEME postavit BUILDING)

AGENT, EXPERIENCER, THEME, PATIENT, INSTRUMENT,
FORCE/NATURAL CAUSE, LOCATION, DIRECTION/GOAL,
RECIPIENT, SOURCE/ORIGIN, TIME, BENEFICIARY,
MANNER, PURPOSE, CAUSE

Jména rolí jsou u různých autorů mírně různá (např. AGENT/ACTOR). Přiřazení rolí je někdy zřejmé (Karel/AGENT rozbil okno), jindy zřejmé není (Kladivo/AGENT?INSTRUMENT? rozbilo okno).

[Fillmore, 1968]

└ Sémantické role

└ Sémantické role (semantic role, thematic relation, theta-role, deep case)

Sémantické role (semantic role, thematic relation, theta-role, deep case)

(AGENT postavit PERSON | INSTITUTION)
(THEME postavit BUILDING)

AGENT, EXPERIENCER, THEME, PATIENT, INSTRUMENT,
FORCE/NATURAL CAUSE, LOCATION, DIRECTION/GOAL,
RECIPIENT, SOURCE/ORIGIN, TIME, BENEFICIARY,
MANNER, PURPOSE, CAUSE

Jména rolí jsou u různých autorů mírně různá (např.
AGENT/ACTOR). Přřazení rolí je někdy zřejmé (Karel/AGENT
rozděl okno), jindy zřejmé není (Kladivo/AGENT INSTRUMENT
rozděl okno).

[Fillmore, 1968]

dobry přehled sémantických rolí je kupodivu na Wikipedii

Sémantické role (semantic role, thematic relation, theta-role, deep case)

sémantické role [Jackendoff, 1992, kap. 2.2]

- jsou nositelé širšího významu
- jsou součástí sémantické struktury promluvy (conceptual structure), ne syntaxe
- typicky však odpovídají větným členům
- objevují se v sémantických rámcích (o těch později)

└ Sémantické role

└ Sémantické role (semantic role, thematic relation, theta-role, deep case)

sémantické role [Jackendoff, 1992, kap. 2.2]

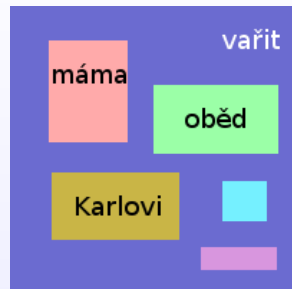
- jsou nositelé širého významu
- jsou součástí sémantické struktury promluvy (conceptual structure), ne syntaxe
- typicky však odpovídají větním členům
- objevují se v sémantických rámcích (o těch později)

Terminologie je tady dost různorodá. Je to způsobeno faktem, že syntaktické struktury jsou často těsně spojeny s těmi sémantickými, typicky je např. podmět ACTOR/AGENT. Př.: Karel (AGENT) rozbil okno (THEME/BENEFICIARY). Existují ale i protipříklady (různá pasiva): Okno se rozbilo. Okno bylo rozbito. Někteří lingvisté striktně rozlišují mezi syntaxí a sémantikou, tím pádem nemůžou slučovat theta role s tématickými relacemi.

Fillmorův Case for case se samozřejmě týká angličtiny. V češtině je situace zase trochu jiná: 1. kromě předložek máme i pády, 2. vzhledem k celkem volnému slovosledu uplatňujeme aktuální členění větné.

Sémantické role ve slovesných valencích

sloveso je centrem věty – na slovese „visí“
celý zbylý význam
sloveso si lze představit jako rámeček, do
kterého zapadnou ostatní dílky

slovník slovesných valencí VerbaLex [Hlaváčková, 2007]

Allen, J. (1995).

Natural Language Understanding (2nd ed.).

Benjamin-Cummings Publishing Co., Inc., Redwood City, CA, USA.

Fillmore, C. (1968).

The case for case.

In Bach, E. and Harms, R., editors, *Universals in Linguistic Theory*. Holt, Rinehart, and Winston, New York.

Hlaváčková, D. (2007).

Databáze slovesných valenčních rámců VerbaLex.

PhD thesis, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav českého jazyka.

Jackendoff, R. (1992).

Semantic Structures.

Current Studies in Linguistics. MIT Press.